

Katarzyna NIEWIADOMSKA

Materiały do fauny pcheł (*Aphaniptera*) Polski
Материалы к фауне блох (*Aphaniptera*) Польши
Contributions to the fauna of fleas (*Aphaniptera*)
of Poland

Pchły są jedną z najslabiej opracowanych w Polsce grup świata zwierzęcego. W piśmiennictwie polskim do czasów ostatniej wojny nie ma żadnej pozycji dotyczącej tego rzędu owadów. W ostatnich latach (1944—1952) ukazały się dwie prace o charakterze biologicznym zawierające wzmianki o pchłach, oraz krótka notatka o znalezieniu w Polsce 2 gatunków pcheł.

Wiadomości dotyczące pcheł występujących na obszarze Polski pochodzą od obcych badaczy, którzy pracowali w różnych czasach na naszych terenach. Prace te, prowadzone przeważnie na niedużych obszarach, dają dość fragmentaryczne dane o składzie i rozmieszczeniu gatunków należących do fauny krajowej.

Jedynym dobrze opracowanym pod względem faunistycznym terenem są były Prusy Wschodnie, gdzie przed pierwszą wojną światową i w okresie międzywojennym prowadził badania A. DAMPF. Rezultatem jego pracy są wykazy faunistyczne i opracowania systematyczne wykonane przeważnie na materiałach pochodzących z byłych Prus Wschodnich, często bez podania miejscowości. Pozostałe dane dotyczące tych samych terenów, a także Pomorza Zachodniego, zawarte są częściowo w publikacjach innych autorów, w których pchły traktowane są raczej przygodnie, częściowo w katalogach lub spisach okazów znajdujących się w muzeach przyrodniczych.

Dla reszty kraju brak jest jakichkolwiek opracowań. Znajdują się w piśmiennictwie jedynie notatki dotyczące najczęściej tylko poszczególnych gatunków, np. z okolic Puław (podane przez J. WAGNERA w r. 1898), Lublina, Śląska, Sudetów i Tatr.

Piśmiennictwo dotyczące pcheł krajowych.

Zestawienie poniższe nie jest może całkowicie kompletne, gdyż luki powstałe w bibliotekach polskich w wyniku zniszczeń wojennych uniemożliwiły szczegółowe przestudiowanie niektórych wydawnictw. Poza tym piśmiennictwo dotyczące pcheł nie było u nas nigdzie systematycznie zbierane, gdyż, jak wspomniano, nikt u nas nad tą grupą owadów nie pracował.

1. COLLINS B. J. (in STILES C. W. and BAKER C. E.). Key Catalogue of parasites reported for *Carnivora* (cats, dogs, bears, etc.) with their possible public importance; Nat. Inst. Health. Bull., Washington, **193**, 1935, pp. 913—1225.

Katalog. Z gatunków krajowych wymienione: *Euctenophthalmus uncinatus* (WAGN.) i *Trichopsylla turbida* (ROTHS.) z okolic Lublina oraz *Spilopsyllus cuniculi* (DALE) z terenu byłych Prus Wschodnich.

2. DAMPF A. Die Ost- und Westpreussische Flohfauna; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **48**, (1907) 1908, pp. 388—399.

Notatki biologiczno-systematyczne i faunistyczne oraz wykaz 22 gatunków z byłych Prus Wschodnich i Zachodnich.

3. DAMPF A. Systematische Übersicht der Flöhe (*Aphaniptera* s. *Siphonaptera*) Ost- und Westpreussens; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **49**, 1908—1909, pp. 13—50, 3 ff.

Praca faunistyczno-systematyczna. Podano 27 gatunków występujących na terenie dawnych Prus Wschodnich i Zachodnich.

4. DAMPF A. Weitere Mitteilungen über Flöhe; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **49**, 1908—1909, pp. 291—299, 3 ff.

Notatki faunistyczno-systematyczne i morfologiczne. Wymienione gatunki krajowe: *Chaetopsylla globiceps* (TASCH.), *Ceratophyllus hirundinis* (CURT.), *Ceratophyllus fringillae* (WALK.), *Ceratophyllus gallinae* (SCHR.), *Monopsyllus sciurorum* (SCHR.), *Tarsopsylla octodecimentata* (KOL.), *Paracearas melis* (CURT.).

5. DAMPF A. Zur Kenntnis der Aphanipterenfauna Deutschlands; Jahrb. Nassauisch. Ver. Naturk., Wiesbaden, **63**, 1910, pp. 53—61, 2 ff.

Zestawienie 18 gatunków pcheł z terenu Niemiec. Wzmianka o występowaniu *Tarsopsylla octodecimentata* (KOL.) w byłych Prusach Wschodnich.

6. DAMPF A. *Mesopsylla eucta* n. g. n. sp., ein neuer Floh von der Springmaus (*Alactaga jaculus*) nebst Beiträgen zur Kenntnis der Gattung *Palaeopsylla* WAGNER (1903); Zool. Jahrb., Jena, Suppl., **12**, 1910, pp. 609—664, 34 ff.

- Opis nowego gatunku oraz obszerne rozważania porównawczo-systematyczne. Z dawnych Prus Wschodnich podane: *Palaeopsylla sorecis* (DALE), Banie Mazurskie, *Palaeopsylla similis* DAMPF, *Pulex irritans* L. oraz *Spilopsyllus cuniculi* (DALE). Z Wrocławia — *Archaeopsylla erinacei* (BOUCHÉ).
7. DAMPF A. Zur Aphanipterenfauna Ostpreussens; Schrift. Phys. Ökon. Ges. Königsberg, **51**, 1910, pp. 39—44, 2 ff.
- Notatki systematyczno-faunistyczne. Z terenu byłych Prus Wschodnich i Zachodnich wymieniono: *Chaetopsylla globiceps* (TASCH.), *Chaetopsylla trichosa* KOHAUT, *Palaeopsylla sorecis* (DALE), *Doratopsylla dasycnemus* (ROTHS.), *Ischnopsyllus elongatus* (CURT.), *Archaeopsylla erinacei* (BOUCHÉ).
8. DAMPF A. Eine neue *Palaeopsylla*-Art (*Aphaniptera*) aus Ostpreussen; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **51**, 1910, pp. 324—330, 5 ff.
- Notatki systematyczno-faunistyczne. Podane 3 gatunki krajowe (byłe Prusy Wschodnie): *Palaeopsylla kohauti* DAMPF, *Palaeopsylla sorecis* (DALE), *Palaeopsylla similis* DAMPF.
9. DAMPF A. Neue Funde zur Ostpreussische Insectenfauna; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **52**. (1911) 1912, pp. 277—279.
- Notatki faunistyczne. Z terenów polskich (byłe Prusy Wschodnie) podane: *Leptopsylla bidentata* (KOL.), *Ceratophyllus hirundinis* (CURT.), *Ceratophyllus rusticus* WAGN., *Trichopsylla walkeri* (ROTHS.), *Nycteridopsylla eusarca* DAMPF, *Nycteridopsylla longiceps* ROTHS.
10. DAMPF A. Zur Kenntnis der Aphanipterenfauna Westdeutschlands, mit besonderer Berücksichtigung der achtkämmigen *Ischnopsyllus*-Arten; Bericht über d. Versammlung d. Bot. u. Zool. Ver. f. Rheinland Westfalen, Bonn, (1911) 1912, pp. 73—113, tt. I—V.
- Wykaz pcheł z rodzaju *Ischnopsyllus* WESTW. występujących na terenie Niemiec zachodnich oraz przegląd systematyczny tego rodzaju. Wymienione z byłych Prus Wschodnich: *Ischnopsyllus elongatus* (CURT.), *Ischnopsyllus octactenus* (KOL.), *Ischnopsyllus intermedius* (ROTHS.).
11. DAMPF A. *Ceratophyllus rossittensis* n. sp. ein neuer Vogelfloh aus Ostpreussen; Schrift. Phys. Ökon. Ges., Königsberg, **53**, 1913, pp. 345—351, 6 ff.
- Opis gatunku i porównanie z *Ceratophyllus gallinae* (SCHR.) i *Ceratophyllus fringillae* (WALK.) na podstawie okazów pochodzących z byłych Prus Wschodnich.
12. DAMPF A. Kritisches Verzeichnis der *Aphaniptera* Deutschlands; Ent. Mitt., Berlin-Dahlem, **15**. 1926, pp. 377—386.
- Zestawienie 50 gatunków znanych do r. 1926 z terenu Niemiec (w granicach sprzed r. 1914); w tej liczbie 39 gatunków z ziem polskich (byłe Prusy Wschodnie, Prusy Zachodnie, Śląsk).
13. JANCKE O. Flöhe, oder *Aphaniptera* (*Suctorio*). Tierwelt Deutschlands, **35**, Jena, 1938, pp. 43—78, ff. 1—47.
- Klucz z opisami 50 gatunków, z których 30 występuje na terenach polskich (dawne Prusy Wschodnie, Zachodnie, Śląsk, okolice Wrocławia). Jako przypadkowo możliwe do znalezienia podane *Ctenophthalmus unidentatus* KCL. z Sudetów i *Ischnopsyllus hexactenus* (KOL.) z Prus(?).
14. NOACK P. Die Aphanipteren des Stettiner Naturkundemuseums; Stett. Ent. Ztg., Stettin, **99**, 1938, pp. 56—58.

- Spis 15 gatunków ze zbiorów Szczecińskiego Muzeum Przyrodniczego, w tym krajowych gatunków 9. Wśród nich: *Nosopsyllus fasciatus* (BOSC.), *Tarsopsylla octodecimdentata* (KOL.), *Hystrichopsylla talpae* (CURT.), *Ischnopsyllus octactenus* (KOL.).
15. ROTHSCHILD N. C. Notes on the five combed bat-fleas forming the genus *Nycteridopsylla* OUDEMANS; Entomol., London, **42**, 1909, pp. 25—28, t. I.
Notatki systematyczne. Przy opisie *Nycteridopsylla eusarca* DAMPF wzmianka o parze kotypów z byłych Prus Wschodnich.
16. ROTHSCHILD N. C. Further notes on *Siphonaptera Fracticipita* with descriptions of new genera and species; Ectoparas., London, **1**, 1915, pp. 25—29, ff. 28—31.
Opisy nowych gatunków oraz uwagi o gatunkach z rodzaju *Doratomyssa* JORD. et ROTHS. Wspomniana wraz z okazami angielskimi *Doratomyssa dasygnemus* (ROTHS.) z dawnych Prus Wschodnich.
17. SIMM K. i SKURATOWICZ W. Z badań nad masowym pojawem gryzoni polnych na Ziemiach Zachodnich w roku 1946/47; Bad. Fizjogr. nad Polską Zach., Poznań, **2**, (1949) 1950, pp. 178—218, ff. 1—8.
Na str. 203, 205 i 217 wzmianki o *Euctenophthalmus assimilis* (TASCH.) z terenów polskich.
18. SOONINA K. Beobachtungen zur Wirtspezifität von Säuger-Flöhen; Zool. Anz., Leipzig, **119**, 1937, pp. 44—46.
Dane biologiczne. Notowane występowanie *Hystrichopsylla talpae* (CURT.) w norach gryzoni. Brane pod uwagę nory z dawnych Prus Wschodnich.
19. SKURATOWICZ W. (Komunikat); Polskie Pismo Entomol., Wrocław, **20**, (1950) 1951, p. 122.
Komunikat o występowaniu w woj. Poznańskim *Typhloceras poppei* WAGN. i znalezieniu w Polsce *Euctenophthalmus orientalis* (WAGN.).
20. STILES C. W. and NOLAN M. O. Key Catalogue of parasites reported for *Chiroptera* (bats) with their possible public health importance; Nat. Inst. Health Bull., Washington, **155**, 1931, pp. 603—742, 767—789.
Katalog. Podane dwa gatunki krajowe: *Ischnopsyllus hexactenus* (KOL.), dawne „Prusy“, i *Nycteridopsylla eusarca* (DAMPF), okolice Kościerzyny.
21. STILES C. W. and STANLEY S. F. Key Catalogue of parasites reported for *Insectivora* (moles, shrews) with their possible public health importance; Nat. Inst. Health Bull., Washington, **159**, 1932, pp. 791—991.
Z terenu byłych Prus Wschodnich wymienione: *Palaeopsylla kohauti* DAMPF, *Palaeopsylla similis* DAMPF, *Leptopsylla bidentata* (KOL.), oraz z byłych „Prus“: *Palaeopsylla sorecis* (DALE) i *Ctenophthalmus bisocdentatus* KOL.
22. WAGNER J. Aphanipterologische Studien, III; Horae Soc. Ent. Ross., St. Petersburg, **31**, 1898, pp. 555—594, tt. VIII—X.
Studia systematyczne, między innymi podane następujące gatunki krajowe: *Trichopsylla turbida* (ROTHS.), Puławy, opisana przez WAGNERA jako nowy gatunek pod nazwą *Ceratophyllus mustelae* WAGN.; *Ceratophyllus hirundinis* (CURT.), Puławy, również nowy gatunek opisany pod nazwą *Ceratophyllus pinnatus* WAGN.; *Ctenophthalmus agyrtes* (HELLER), Puławy; *Euctenophthalmus uncinatus* (WAGN.), Puławy, opisany jako *Typhlopsylla uncinata* WAGN.

23. WAGNER J. Aphanipteren-Material aus der Sammlung des Zoologischen Museum der Berliner Universität; Mitt. Zool. Mus., Berlin, **18**, 1933, pp. 338—362, 21 ff.
Praca systematyczno-faunistyczna z wykazem gatunków pcheł znajdujących się w Muzeum Zoologicznym w Berlinie. Z Tatr podana *Tarso-sylla octodecimdentata* (KOL.).
24. WAGNER J. Zweiter Nachtrag zum Kataloge der Palaearktischen Aphanipteren (Wien, 1930); Konowia, Wien, **12**, 1933, pp. 212—216.
Spis 45 gatunków, wśród których z Tatr notowane są: *Mioctenopsylla sibirica* WAGN., *Palaeopsylla steini* JORD., *Leptopsylla silvatica* (MEIN.), *Rectofrontia casta* (JORD.).
25. WAGNER J. Über die Aphanipterenfauna der Maulwurfneester; Konowia, Wien, **15**, 1936, pp. 97—101, 1 f.
Badania jakościowe i ilościowe pcheł z gniazd kretów. Wzmianka o występowaniu *Palaeopsylla similis* DAMPF w byłych „Prusach“.
26. WAGNER J. *Aphaniptera* (*Siphonaptera*, *Suctorina*). Tierwelt Mitteleuropas, VI, Leipzig, 1936, pp. XVII. 1—XVII. 24, ff. 1—84.
Klucz. Podaje 5 gatunków z terenów polskich: *Ceratophyllus rossitten-sis* DAMPF, byłe Prusy Wschodnie, *Palaeopsylla kohauti* DAMPF, byłe „Prusy“, *Palaeopsylla steini* JORD., Tatry, *Leptopsylla bidentata* (KOL.), byłe „Prusy“.
27. WYRWICKA W. Z badań nad zewnętrznymi pasożytami niektórych gryzoni; Prace Kom. Mat.-Przyrodn. Pozn. Tow. Przyj. Nauk, Poznań, B, **10**, 1947, Nr. 5, pp. 235—270, ff. 1—15.
Przy okazji ogólnych badań parazytologicznych podaje 4 krajowe gatunki pcheł: *Nosopsyllus fasciatus* (BOSC), *Ctenophthalmus agyrtes eurous* JORD. et ROHS., *Euctenophthalmus assimilis* (TASCH.), *Leptopsylla segnis* (SCHÖNH.).

Praca niniejsza została wykonana w Zakładzie Zoologii Systematycznej Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. dra T. JACZEWSKIEGO.

Materiał pcheł podany w tym opracowaniu zbierany był częściowo przegodnie w Państwowym Muzeum Zoologicznym w Warszawie i w Zakładzie Zoologii Systematycznej Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Prócz tego zbierałam materiał osobiście głównie w Warszawie i okolicach. Pchły z gniazd ptasich zbierane były w ten sposób, że ściółkę z gniazda przynosiło się do pracowni i umieszczało w słojach zawiązanych gazą. Łatwo było następnie wybierać pchły dorosłe wykształcające się, często masowo, z larw i poczwerek zawartych w takiej ściółce. Część opracowanego materiału pochodzi ze starego zbioru Antoniego WAGI, należącego do Muzeum Przyrodniczego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Niektóre gatunki otrzymano ze zbiorów Instytutu Zoologii i Antropologii Uniwersytetu im. Bolesława Bieruta we Wrocławiu.

Po wykorzystaniu zbiorów A. WAGI zostanie zwrócony Muzeum Przyrodniczemu Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, będą też zwrócone gatunki należące do Instytutu Zoologii i Antropologii Uniwersytetu im. Bolesława Bieruta we Wrocławiu. Pozostałe materiały zostaną oddane do Państwowego Muzeum Zoologicznego w Warszawie.

Przy oznaczaniu posługiwano się przede wszystkim następującymi dziełami:

JANCKE O. Flöhe oder *Aphaniptera* (Suctoria). Tierwelt Deutschlands, 35, Jena, 1938, pp. 43—78, ff. 1—47.

SÉGUY E. Insectes Ectoparasites. Faune de France, 43, Paris, 1944, pp. 461—543, ff. 737—957.

WAGNER J. *Aphaniptera* (Siphonaptera, Suctoria). Tierwelt Mitteleuropas, VI, 2, Leipzig, 1936, pp. XVII. 1—XVII. 24, ff. 1—84.

W opracowaniu niniejszym nie uwzględnione zostały podgatunki, które są w obrębie pewnych gatunków wyróżniane przez niektórych badaczy, gdyż do zorientowania się w istotnym charakterze tego rodzaju jednostek systematycznych potrzebny byłby materiał bardziej obfity i pochodzący z możliwie licznych stanowisk na obszarze rozmieszczenia geograficznego danego gatunku.

SPIS GATUNKÓW.

Pulex irritans LINNÉ.

Warszawa, na człowieku, 27 XII 1950, leg. P. TROJAN, 2 ♀ ♀. Częstochowa, na *Felis domestica* L., VII 1947, leg. A. RZAŚNICKI, 1 ♀. Częstochowa, na *Canis familiaris* L., VII 1947, leg. A. RZAŚNICKI, 1 ♀.

Gatunek ten podawany jest w piśmiennictwie z byłych Prus Wschodnich (1)¹⁾, oraz z miejscowości: Goleniów, pow. nowogardzki, Klęskowo, koło Szczecina (14). Kosmopolityczny, występuje napewno w całej Polsce.

Ctenocephalides canis (CURTIS).

Warszawa, na *Felis domestica* L., 7 VI 1947, leg. I. CISSOWSKA, 1 ♀. Warszawa, na *Canis familiaris* L., 7 VI 1947, leg. I. CISSOWSKA, 2 ♂ ♂, 2 ♀ ♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny, na *Vulpes vulpes* L., XI 1948, 1 ♂, 6 ♀ ♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny, na *Vulpes*

¹⁾ Numery w nawiasach wskazują odpowiednie pozycje piśmiennictwa umieszczonego na str. 250—253.

vulpes L., 20 X 1950, leg. K. KOWAL, 4 ♂♂, 5 ♀♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny, gniazdo *Erinaceus europaeus* L., 23 X 1950, leg. K. KOWAL, 6 ♂♂, 17 ♀♀, w tym samym gnieździe *Archaeopsylla erinacei* (BOUCHÉ) i *Monopsyllus sciurorum* (SCHR.). Warszawa, Saska Kępa, na *Canis familiaris* L., 7 IV 1951, leg. M. MROCZKOWSKI, 3 ♂♂, 7 ♀♀.

Nadto w zbiorach znajduje się jeden okaz ♀ znaleziony na wilku zabitym w miejscowości Urzła, pow. Wilejka (L. S. R. R.).

NOACK (14) notuje występowanie tego gatunku w Szczecinie, Kluczu koło Szczecina oraz Rekowic koło Naclawia, pow. sławęński.

Rozprzestrzenienie geograficzne: Europa, Afryka, Azja, wyspy Celebes i Sumatra.

Ctenocephalides felis (BOUCHÉ).

Warszawa, na *Felis domestica* L., 7 VI 1947, leg. I. CISSOWSKA, 1 ♂, 1 ♀. Warszawa, na *Felis domestica* L., 28 V 1947, leg. A. GOLJAN, 1 ♂, 1 ♀. Częstochowa, na *Felis domestica* L., VII 1947, leg. A. RZAŚNICKI, 1 ♂, 1 ♀.

W Polsce gatunek ten podawany jest ze Szczecina i Klucza koło Szczecina (14). Poza tym występuje w Europie, Azji, Afryce, Ameryce, Australii, na Hebrydach, Markizach i Nowej Gwinei.

Archaeopsylla erinacei (BOUCHÉ).

Supraśl, pow. Białystok, na *Erinaceus roumanicus* B. HAM.? 26 IV 1949, leg. UJEJSKI, 5 ♂♂, 12 ♀♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny, gniazdo *Erinaceus europaeus* L., 23 X 1950, leg. K. KOWAL, 5 ♂♂, 3 ♀♀, razem z *Monopsyllus sciurorum* (SCHR.) i *Ctenocephalides canis* (CURT.). Warszawa, Ogród Zoologiczny, na *Erinaceus europaeus* L., 30 X 1950, leg. K. KOWAL, 21 ♂♂, 38 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, in *Erinaceo europ.*“ Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 7 ♀♀.

Gatunek ten dotychczas był podawany z byłych Prus Wschodnich (7) i Zachodnich (7, 12, 13), z okolic Wrocławia (13) i z Wrocławia (6, 12). Dotąd podawany tylko z Europy.

Spilopsyllus cuniculi (DALE).

Świdnica, na *Oryctolagus cuniculus* (L.), Instytut Zoologii i Antropologii Uniwersytetu im. Bolesława Bieruta we Wrocławiu, 4 ♂♂, 4 ♀♀.

Z Polski znany z Barciszewa, pow. iławiecki (2, 3), z terenu byłych Prus Wschodnich (1, 6, 12, 13), i ze Śląska (12, 13). Gatunek europejski (Niemcy, Holandia, Anglia, Irlandia, Szwajcaria, Włochy).

Ischnopsyllus elongatus (CURTIS).

Las Wolski koło Krakowa, na *Nyctalus noctula* SCHREB., 26 IV 1948, leg. K. KOWALSKI, 4 ♀ ♀.

Podawany z byłych Prus Wschodnich (7, 10, 12) i Zachodnich (7). Występuje w Europie (Niemcy, Holandia, Anglia, Austria, Węgry, Rumunia, Jugosławia, Włochy, Z. S. R. R.).

Ischnopsyllus hexactenus (KOLENATI).

Bydgoszcz, na *Plecotus auritus* L., 2 II 1948, leg. J. GRABDA, 2 ♀ ♀. Kampinos, z nietoperza, 20 VIII 1951, leg. P. TROJAN, 1 ♂. Nadleśnictwo Dęby, pow. Zielona Góra, na *Barbastella barbastellus* SCHREB., 15 VIII 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 2 ♂ ♂, 3 ♀ ♀.

Gatunek znany z terenów byłych Prus Wschodnich (12, 13). Występuje w Europie (Szwecja, Niemcy, Dania, Holandia, Szwajcaria, Jugosławia, Z. S. R. R.) i w Azji (Kraj Zabajkalski). Jeden okaz ♂ pochodzący z nadleśnictwa Dęby, pow. Zielona Góra, ma na tergicie 5 segmentu odwłoku dodatkowe ctenidium utworzone po jednej stronie z 5 zębów, po drugiej z 2.

Ischnopsyllus intermedius (ROTHSCHILD).

Puławy, Instytut, na *Vespertilio serotinus* SCHREB., 14 VIII 1941, leg. E. GRABDA, 1 ♂.

DAMPF (10) podaje go z byłych Prus Wschodnich. Jest to gatunek zachodnioeuropejski. Występuje w Niemczech, Holandii, Szwajcarii, na Węgrzech i w Portugalii.

Nycteridopsylla pentactena (KOLENATI).

Bydgoszcz, na *Plecotus auritus* L., 2 II 1948, leg. J. GRABDA, 2 ♂ ♂, 3 ♀ ♀.

Gatunek ten podawany był z byłych Prus Wschodnich (2, 12, 13). Znany z Holandii, Szwajcarii i Węgier.

Hystriehopsylla talpae (CURTIS).

Dębina pod Poznaniem, gniazdo *Talpa europaea* L., 18 III 1938, leg. J. RAFALSKI, 1 ♀, wraz z *Euctenophthalmus assimilis* (TASCH.) i *Ctenophthalmus agyrtes* (HELLER).

W Polsce gatunek ten znany jest ze Szczecina, Osowic koło Szczecina (14), z okolic Węgorzewa, woj. Olsztyńskie (18) i z byłych Prus Wschodnich (12, 13).

Znany dotąd tylko z Europy.

Leptopsylla segnis (SCHÖNHERR).

Poznań, na *Mus spicilegus* PET., 27 X 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♀. Warszawa, na *Mus musculus* L., albino, 30 IX 1947, leg. J. PAŃSKA, 5 ♂♂, 4 ♀♀. Warszawa, Saska Kępa, na *Mus spicilegus* PET., 9 II 1951, leg. M. MROCZKOWSKI, 2 ♀♀. Lublin, hodowla Zakładu Antropologii U. M. C. S. na *Mus musculus* L. Albino, 20 XII 1948, 14 ♂♂, 27 ♀♀. Częstochowa, na *Mus musculus* L., VII 1947, leg. A. RZAŚNICKI, 1 ♂, 3 ♀♀. Zwierzyniec, na *Evotomys glareolus* SCHREB., 10 VII 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♂. „Ex coll. A. WAGA, *Muris musculi*“ Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 3 ♂♂, 4 ♀♀.

Notowane było występowanie tego gatunku w okolicach Kościerzyny, w byłych Prusach Wschodnich (3) i w Poznaniu (27). Gatunek o dość dużym rozsiedleniu, znany z Europy (Finlandia, Niemcy, Holandia, Francja, Anglia, Szwajcaria, Jugosławia, Portugalia), Ameryki (Argentyna, Brazylia, Stany Zjednoczone, Meksyk) oraz z Cejlonu.

Palaeopsylla sorecis (DALE).

Wysoczyca, pow. Gorzów, na *Sorex araneus* L., 24 VIII 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♀.

Gatunek ten podawany był z byłych „Prus“ (21), z byłych Prus Wschodnich (8, 12, 13) i z miejscowości Banie Mazurskie (6).

Znany dotąd tylko z Europy.

Palaeopsylla similis DAMPF.

„Ex coll. A. WAGA, *Talpae europ.*“ Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 4 ♂♂, 9 ♀♀.

Notowany na terenie byłych Prus Wschodnich (6, 8, 12, 21, 26) i w byłych „Prusach“ (25).

Występuje w Niemczech, Jugosławii i Z. S. R. R.

Ctenophthalmus agyrtes (HELLER).

Dębina pod Poznaniem, gniazdo *Talpa europaea* L., 18 III 1938, leg. J. RAFALSKI, 3 ♂♂, w tym samym gnieździe *Euctenophthalmus assimilis* (TASCH.) i *Hystrichopsylla talpae* (CURT.). Dębina pod Poznaniem, gniazdo *Talpa europaea* L., 15 IX 1936, leg. J. RAFALSKI, 1 ♀.

Podawany z byłych Prus Wschodnich (12, 13), z Drezdenka pow. Strzelce Krajeńskie (27) i z Puław.

Występuje w Europie.

Euctenophthalmus assimilis (TASCHENBERG).

Ugór pod miastem Gorzów, z *Microtus arvalis* PALL., 15 IX 1946, leg. W. WYRWICKA, 1 ♂. Dębina pod Poznaniem, gniazdo *Talpa europaea* L., 18 III 1938, leg. J. RAFALSKI, 1 ♂, 2 ♀♀, razem z *Hystrichopsylla talpae* (CURT.) i *Ctenophthalmus agyrtes* (HELLER). Poznań, na *Microtus arvalis* PALL., 19 VIII 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♂.

Gatunek ten podawany był z byłych Prus Wschodnich (12, 13), z Drezdenka pow. Strzelce Krajeńskie (27). Z Polski podają go poza tym SIMM i SKURATOWICZ (17).

Występuje w Niemczech, Holandii, Szwajcarii i na Syberii.

Euctenophthalmus orientalis (WAGNER).

Zamość-Lotnisko, *Citellus suslica* GUEL., 15 V 1950, Zakład Zoologii i Parazytologii Wydz. Wet. U. M. C. S., 1 ♂, 3 ♀♀.

Ostatnio podana z Polski (19). Gatunek europejski (Szwecja, Niemcy, Holandia, Szwajcaria, Węgry, Jugosławia, południe Z. S. R. R.

Tarsopsylla octodecimdentata (KOLENATI).

Baszewo, pow. Krotoszyn, na *Sciurus vulgaris* L., XII 1947, leg. J. LANDOWSKI, 2 ♂♂, 5 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, *Sciuri vulgaris*. Podzamcze“ Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 1 ♂.

W Polsce podawany z Pomorza (14), z Tatr (23), znany też i z byłych Prus Wschodnich (3, 5, 13).

Występuje w Finlandii, Szwecji, Niemczech, Szwajcarii, Jugosławii, Z. S. R. R.

Nosopsyllus fasciatus (BOSC D'ANTIC).

Warszawa, na *Rattus* sp., 8 VIII 1948, leg. K. NOWICKI, 2 ♂♂, 2 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, Tarchomin, pod krzakiem“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 1 ♀. „Ex coll. A. WAGA“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 1 ♀.

Notowano występowanie tego gatunku w byłych Prusach Wschodnich i Zachodnich (12, 13), w Szczecinie (14) i w Poznaniu (27). Gatunek kosmopolityczny.

Monopsyllus sciurorum (SCHRANK).

Las lipowy pod Muszyną, w starej skrzynce leżącej na ziemi, 11 IV 1949, leg. J. RAFALSKI, 2 ♂♂, 5 ♀♀, razem z *Ceratophyllus gallinae* (SCHR.). Poznań, na *Sciurus vulgaris* L., 8 X 1947, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♂. Kosobudy, pow. Zamość, gniazdo *Parus major* L., 8 IV 1938, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♂, 4 ♀♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny na *Sciurus vulgaris* L., 15 X 1950, leg. J. ŻABIŃSKI, 1 ♀. Warszawa, Ogród Zoologiczny, gniazdo *Erinaceus europaeus* L., 23 X 1950, leg. K. KOWAL, 20 ♂♂, 21 ♀♀, w tym samym gnieździe *Archaeopsylla erinacei* (BOUCHÉ) i *Ctenocephalides canis* (CURT.). „Ex coll. A. WAGA, z kuny leśnej, Jeziorna“ Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 1 ♂. „Ex coll. A. WAGA, z leśnej kuny, Potok“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 2 ♂♂. Ruda Czechowska koło Puław, z gniazda *Passeriformes* sp., 11 XI 1948, leg. A. GOLJAN, 1 ♂, 1 ♀. Łobodno koło Częstochowy, na *Sciurus vulgaris* L., 10 V 1949, leg. M. NUNBERG, 2 ♂♂, 4 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, wiewiórki“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 2 ♂♂, 2 ♀♀.

Gatunek ten był podawany z byłych Prus Wschodnich i Zachodnich (12, 13), z okolic Kościerzyny (2, 3), z Pomorza (14), ze Szczecina (14) i z Biskupca, pow. reszelski (3).

Występuje w Europie, Kraju Zakaukaskim, w Republikach Środkowo-Azjatyckich Z. S. R. R. i na Madagaskarze.

Nie notowano dotychczas występowania *Monopsyllus sciurorum* (SCHR.) w gnieździe jeża. Wydaje się, że może tłumaczyć to fakt, że gniazdo znajdowało się w ogrodzie zoologicznym, w pobliżu klatki z wiewiórką.

Trichopsylla turbida (ROTHSCHILD).

Krynica, dziupła z małym otworem, w jodle na wysokości około 50 cm, na Górze Parkowej, w próchnie, 8 IV 1949, leg. J. RAFALSKI, 1 ♂.

Znana z byłych Prus Wschodnich (12, 13), z Puław (22), z okolic Lublina (1, 12).

Gatunek podawany w Europie z Niemiec, Holandii, Belgii, Anglii, Islandii, Szwajcarii, Austrii, Jugosławii, Z. S. R. R.

Ceratophyllus gallinae (SCHRANK).

Dziwnów, Pomorze, w gnieździe wróbla na chałupie ze strzechą, 1 IX 1948, leg. J. RAFALSKI, 7 ♂♂, 5 ♀♀. Charzykowo, pow. Chojnice, gniazdo *Passer domesticus* (L.), 22 VIII 1947, leg. B. STOKOWSKI, 92 ♂♂, 74 ♀♀. Białowieża, Park Pałacowy, gniazdo *Passer montanus* (L.), 28 I 1948, leg. A. DEHNEL, 12 ♂♂, 45 ♀♀. Białowieża, Park Pałacowy, gniazdo *Muscicapa striata* (PALL.), 28 I 1948, leg. A. DEHNEL, 12 ♂♂, 13 ♀♀. Białowieża, Park Pałacowy, gniazdo *Parus major* L., 28 I 1948, leg. A. DEHNEL, 6 ♂♂, 28 ♀♀. Białowieża, Park Pałacowy, gniazdo *Parus cristatus* L., 28 I 1948, leg. A. DEHNEL, 20 ♂♂, 18 ♀♀. Las lipowy pod Muszyną, w starej skrzynce leżącej na ziemi, 11 IV 1949, leg. J. RAFALSKI, 1 ♂, 5 ♀♀, razem z *Monopsyllus sciurorum* (SCHR.). Kosobudy, pow. Zamość, przy domu, Zwierzyniec, *Parus major* L., 8 IV 1938, leg. W. SKURATOWICZ, 8 ♂♂, 14 ♀♀. Kosobudy, pow. Zamość, gniazdo *Parus palustris* L., ślady noclegu bardzo liczne, 8 IV 1938, leg. W. SKURATOWICZ, 1 ♂. Warszawa, Ogród Botaniczny, gniazdo *Sturnus vulgaris* L., 9 X 1951, leg. L. KARPOWICZOWA, 2 ♂♂, 1 ♀, razem z *Ceratophyllus fringillae* (WALK.). Ruda Czechowska koło Puław, gniazdo *Passeriformes* sp., 11 XI 1948, leg. A. GOLJAN, 23 ♂♂, 40 ♀♀. Wrocław, gniazdo *Parus major* L., 7 VI 1946, 3 ♂♂, 2 ♀♀. Krynica, dziupła w topoli na Górze Parkowej, na wysokości 2,30 m, zwrócona na wschód, w detrytusie i próchnie, 6 IV 1949, leg. J. RAFALSKI, 1 ♀.

Gatunek ten znany jest z byłych Prus Wschodnich (11, 12, 13) i z Goleniowa, pow. nowogardzki (14).

Występuje w Europie: Finlandia, Szwecja, Anglia, Holandia, Szwajcaria, Węgry, Z. S. R. R. (Kijów); w Ameryce (Kanada, Stany Zjednoczone, Meksyk) i Azji (Mongolia).

Ceratophyllus hirundinis (CURTIS).

Trzęsacz, pow. Świecie nad Wisłą, z gniazda *Delichon urbica* (L.), 12 X 1946, leg. E. GRABDA, 3 ♂♂, 1 ♀. Powsin koło Warszawy, gniazdo jaskółki, 11 III 1951, leg. K. KOWAL, 65 ♂♂, 164 ♀♀. Warszawa, gniazdo jaskółki, 21 XII 1949, 2 ♂♂, 7 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, z jaskółki“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 2 ♂♂, 2 ♀♀.

Notowane jest występowanie tego gatunku na terenie byłych Prus Wschodnich (4, 9, 12, 13) i w okolicach Kościerzyny (2, 3).

Znany z Europy (Szwecja, Anglia, Niemcy, Holandia, Belgia, Szwajcaria, Z. S. R. R., Włochy) i z północnej Afryki (Alger).

Ceratophyllus columbae (WALCKENAER & GERVAIS).

„Ex coll. A. WAGA, z gołębia“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 10 ♂♂, 5 ♀♀.

DAMPF (12) i JANCKE (13) podają go z byłych Prus Wschodnich. Gatunek europejski.

Ceratophyllus fringillae (WALKER).

Warszawa, Ogród Zoologiczny, gniazdo *Passer* sp. 17 X 1950, leg. K. KOWAL, 29 ♂♂, 92 ♀♀. Warszawa, Ogród Botaniczny, gniazdo *Sturnus vulgaris* L., 9 X 1951, leg. L. KARPOWICZOWA, 1 ♂, 3 ♀♀, wraz z *Ceratophyllus gallinae* (SCHR.). „Ex coll. A. WAGA, *Fringilla domestica*“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 6 ♂♂, 10 ♀♀. „Ex coll. A. WAGA, in nidis *Fringilla domestica*“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 20 ♂♂, 29 ♀♀.

Znany z terenu byłych Prus Wschodnich (11, 12, 13).

Gatunek europejski (Finlandia, Anglia, Holandia).

Ceratophyllus garei ROTHSCILD.

Gęsty las liściasty, koło „Schloss Apenburg“, wyspa Wolin, gniazdo strzyżyka (*Troglodytes* sp.), 29 VIII 1948, leg. J. RAFALSKI,

1 ♂, 1 ♀. W gnieździe płochacza (*Prunella* sp.), w grupie młodych świerków w lasach pomiędzy Międzyzdrojami a jeziorem Grodno, 17 IX 1949, leg. J. RAFALSKI, 2 ♂♂, 4 ♀♀.

Gatunek ten podawany był z terenu byłych Prus Wschodnich (12).

Występuje w Finlandii, Islandii, Anglii, Szkocji, Holandii, Niemczech, na Kaukazie, Alasce, w Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych.

Ceratophyllus farreni ROTHSCHILD.

Trzęsacz, pow. Świecie nad Wisłą, z gniazda *Delichon urbica* (L.), 12 X 1946, leg. E. GRABDA, 2 ♂♂, 1 ♀. „Ex coll. A. WAGA, z jaskółki“, Muzeum Przyrodnicze P. A. N., 5 ♂♂, 10 ♀♀.

Gatunek znany z terenu byłych Prus Wschodnich (12, 13).

Występuje w Irlandii, Szkocji, Finlandii, Niemczech i w Algierze.

РЕЗЮМЕ

В настоящей статье даются новые фаунистические данные по 26 видам блох (*Aphaniptera*) найденным в разных местностях Польши. На стр. 250—253 польского текста приводится список литературы касающейся блох Польши.

SUMMARY

The present paper gives new faunistic data for 26 species of fleas (*Aphaniptera*) found in various localities in Poland. On pp. 250—253 of the Polish text a list of papers concerning the fleas of Poland is given.